

RH № 67 21 III 70

TEATRIKUU 1970

Vanast ja uuest „Colas Breugnonist“

D. Kabalevski ooper „Estonia“ laval

„... See on helge teos, täis elu ja liikumist. Väga oskuslikult on kasutatud rahvalaule. Te mõistate suurepäraselt nende laulude olemust ja muutsite nad oma muusikaks. On üleliigne tõendada Teile, et mu prantsuse kõrv tunnetas seda eksimatult esimeste, kõige röömsamate vaastuste jooksul... Tervikuna on Teile teos üks parimaist, mis ma tean uemast vene lavamuusikast. Teil on dramaturgilise arenduse talenti, mis puudub nii paljudelgi headel heliloojalatel.“

Tsitaat on võetud Romain Rolland'i kirjas Dmitri Kabalevskile ooperi «Meister Clamecy'st» puhul. See kõrgelt hinnang nõukogude helilooja teosele muutub seda väärtuslikumaks, kui me teame, kui võrd kompromissitu aususega suhtus «Colas Breugnoni» autor isegi talle lähedaste heliloojate teostesse: selleks tarvitseb näiteks lugeda R. Rolland'i kirjavahetust R. Straussiga.

Ühes teises kirjas väidab R. Rolland, et Colas' muusikaline karakteristika vastab tema kirjanduslikule kujule. Kuid sama R. Rolland, kes väga kõrgelt hindas D. Kabalevski teose muusikalist külge, kritiseeris karmilt «Meister Clamecy'st» libretot: «Libretos pole säilitatud Prantsuse ja Burgundia karakterit, minu Colas Breugnoni. Ma ei leia seal enam oma peafegelast, kelle tarvis ta

vahetas, kui nii võib väljendada, tonaalsust.»

R. Rolland'i kirjavahetus D. Kabalevskiga on huvitav muusikaajalooline dokument; erilise kõlajõu saab see kirjavahetus nüüd, kus seisame D. Kabalevski kõige sädelevama teose lavalise taassünni lähel. Taassünni lähel? Õigem oleks öelda, et ooper sünnib uues variandis; seekord on ta pealkirjaks juba «Colas Breugnon».

1938. aastal tuli Kabalevski ooper lavale Leningradi Väikeses Ooperiteatris. Nüüd esietendub «Colas» peaaegu korraga kolmes ooperiteatris: Leningradi Väikesele Ooperiteatrile on lisandunud Moskva Stanislavski ja Nemirovitš-Dantšenko nim. muusikaline teater ning RAT «Estonia». Kahtlemata kujuneb ühe meie aja suurima helilooja teose ettekanne käesoleva teatrihooaja suursündmuseks; ning rõõmustav on, et «Colas» uuestisünnis ei ole RAT «Estonial» täita kaugeltki kõige väiksem osa.

18. juunil 1968. aastal mängis helilooja vastvalminud ooperi Heliloojate Liidus ette. Järgmisel päeval võitis maestro «Estonia» esindaja juba oma kodus vastu.

... Helilooja ruumika tööabinefi seintel on rohkesti lastejoonistusi; ja otse klaveri kõrval — tuntud Kibriku illustratsioon, mis kujutab Céline'i kirssidega.

Dmitri Kabalevski kogub «Colas Breugnoni» väljaandeid ja illustratsioone; see harrastus on kestnud ligi kolmkümmend aastat. Nõnda kaua käärisid ka uue «Colas Breugnoni» kavatsused ning plaanid.

1953. aastal sai teoks helilooja ammune unistus — külaskäik Burgundiasse, Breugnoni paika. 1935. a., külaskäigu ajal NSV Liitu, rääkis Rolland Kabalevskile:

«Kui Te Clamecy's näete mõnel majal tehvlikest «Siin elas Colas Breugnon», siis ärge üllatuge — klameessilased usuvad tõepoolest, et Breugnon on elanud ja nimelt Clamecy's.» Ning Rolland'i sõnad osutusid tõeks. Veel enamgi — Brèves'i elanike arvates oli elanud ka preester Chamaille, ning tema jumalavallatud jutlused kõlaksid nagu praegugi Brèves'i kirikus, ja kirikuaias, kus puhkab nende looja, suure prantsuse kirjaniku põrm. Montréali kirikus nägi helilooja kuulsaid kooriistmeid, millede nikerdused Rolland Breugnonile omistas, ning jalutas Cuncy' lossi ümbruses, kus klameessilased nii osavalt hertsog d'Asnois'd häbistasid.

Kõik kirjanduslikud paigad on seotud legendidega. Ent Colas' seltsis tunnevad inimesed end eriti hästi. Just Colas pärandas maailmale uhked sõnad: «Mina ja mu maa — me oleme sõbrad;

ja sellest jätkub. Milleks mulle veel vaja kuningat taevas või maa peal?... Igaühele ta koht päikesepaistel — ja ta varil Igaühele ta tükk maad, ja käsivarred, et seda kaevata.»

Suur tähtsus oli Burgundia-reisil, et see mõte kristalliseerus ooperi juhtmotiiviks. See on tugevasti teistem «Meister Clamecy» ideestikust, kus rõhk langes Colas' konfliktile hertsogiga. Lihtsamelne Colas uskus hertsogisse, ja antud olukord sünnitas uue konflikti Colas' ning ülestõusnute juhi Gambi vahel. Kokkuvõttes osutus Clamecy' meister «16. sajandi sotsiaal-kokkuleplaseks», teosest kadus Rolland'i huumor ning elurõõm.

Kabalevski otsustas luua uue libreto ja uue teose. Mitte vähetahtsateks teoks ooperi kallal osutusid Georg Otsa järelepärimised ning õhutused. Colas', oma lemmikangelase lavaline kehastamine oli Georg Otsa ammune unistus.

«Ma kujutlen Colas'na kaht baritoni — Georg Otsa ja Tiit Kuusiku, kellega mind seob kauaegne loominguline sõprus.» ütles Kabalevski.

... Tol õhtul jutustas maestro Rolland'ist ja Prantsusmaast, näitas unikaalseid fotosid ning suure sõnameistri kirju. Istus siis aegajalt klaveri taha, et oma mõtteid mõne ooperikatkendiga illustreerida. Ning ikka ja jälle läks jutulõng Prantsusmaale, Burgundiale.

Maestro tuletas meelde Rolland'i sõnu raadiokompositsiooni «Colas Breugnon» nimiosakehastajale näitleja Abdulovile:

«Teie Colas on tõeline burgundlane. Kas hoiate, kui «Colas'd loete, käes kruusi tubli burgundia veiniga?»

Need sõnad pole juhuslikud. Colas' on inimestele lähedane. Et aga Colas'd luua, tuleb sisse elada Burgundia vaimusse. Kolmkümmend aastat kulus selleks Kabalevskil.

«... Eredalt teatraalse muusika toonuses on selline hävitamata elujõud, selline vastuseisimine halvale ning vägivaldsele, et on võimatu mitte alluda selle muusika võimule. «Breugnoni» vallutat rahvalaululine stiilia, tema üldine renessanslik toon, ažuurne ja samal ajal «maine» huumor ja nali, aeglase episoodide nukker soojus, lüürilise skertsoosuse võluv mozartlikkus — kõiges selles väljendub suur kunstnik. Ja samas kõrval ilmneb kontrast — õudsed katkustseenid ning selle järel — rahva võidukas laul, mis on loodud prantsuse revolutsioonigaegse muusika vaimus...»

See on väljavõte Dmitri Šostakoviitši sõnavõtust «Colas Breugnoni» arutelult 1968. a. juunis.

1969. aastal lõpetas Kabalevski teose orkestreerimise. Praegu käivad «Estonia» laval ooperi kõige vastutusrikkamad proovid:

LEHTI METSAALT